

Molnár Irén

TITO ELVTÁRS HOZZÁJÁRULÁSA A MUNKÁSOSZTÁLY ÉS AZ ÖNIGAZGATÁS MEGERŐSÍTÉSÉHEZ

TITO: „Határozatainkban és programjainkban megkörvonalaztuk a holnapi világot, amelynek megteremtését senki sem akadályozhatja meg. Ám ez az új világ önmagától nem fog megformálódni — harcolni kell érte.”

JUGOSZLÁVIA FORRADALMÁNAK JELLEGZETESSÉGEI

A munkásosztály döntő szerepe

„Semmilyen objektív feltételek nem tudják önmaguktól megváltoztatni a társadalmat, ha az emberi gondolat és felismerés nem lesz tudatos alkotója és végrehajtója a változásoknak.

Éppen itt kezdődik Tito nagy szerepe Jugoszlávia munkásosztályának és népének történelmében. Mert Tito, forradalmunk és munkásmozgalmunk vezető, alkotó egyénisége, aki olyan nagy eszméssel és eszközökkel fegyverezte fel a Jugoszláv Kommunista Pártot, hogy az biztosítani tudja sikereit és győzelmét.” (E. Kardelj: A JK SZ KB-nak ünnepi ülésén mondott beszámolójából — 1967. dec. 28-án.)

A társadalom és az emberiség fejlődésének minden egyes időszakában jelentkeznek tehát azok az objektív erők, amelyek újabb szükségleteikkel, követelményeikkel és sikeres harcukkal előbbre viszik a történelem kerekét. Marx említette már, hogy minden történelmi időszak feladatokat tűz maga elé, és meg is találja azokat az eszközöket és erőket, amellyel azokat végrehajtja. Leggyakrabban olyan személyiségek is megjelennek, akik széles látókörükkel és a társadalmi törvények mély ismeretével képesek a tömegek élére állni, és a döntő pillanatban, szervezett akcióban a társadalmat progresszív irányba tudják terelni.

Hazánk megtántoríthatatlan és gazdag szocialista forradalmában döntő

szerepet osztott ki a történelem Tito elvtársnak, aki sokoldalú és mégis mindvégig marxista forradalmárként harcolta végig munkásosztályunk élén a legnehezebb napokat, és folytatja a mai napig is a kemény küzdelmet, a jelen és a jövő-, az osztály- és osztály nélküli társadalom egybekapcsolásáért.

Már több mint hatvan éve annak, hogy J. B. Tito, mint fiatal fém-munkás, elszakadva a szülőföldjétől a Szocialista Párt tagjaként megkezdte aktív forradalmi harcát. Már 40 éve annak, hogy a Kommunisták Pártjára állva az országban új pártvezetőséget szervezett, megszabadította mozgalmunkat a frakcióktól és erős alapokra állította, fordulatot hozott harcunkban is. Azóta minden jelentős lépés kezdeményezője és szervezője hazánkban. Nemzeteink és nemzetiségeink népfelszabadító harcának és szocialista forradalmának elindítója és sikeres hadvezére lett, megteremtette az új, kizsákmányolástól mentes Jugoszláviát, mint a szabad és egyenjogú népek és nemzetiségek föderatív államát.

1948-ban, forradalmunk egyik legnehezebb perceiben sem szakadt el a néptől, hanem a JKP és a nép szoros együttműködésében bízva ellenállt a sztálini, dogmatista erőnek, megmentette ugyanakkor hazánk függetlenségét és utat nyitott a demokratizálódás felé.

Az ő eszméje győzött akkor is, amikor az 50-es években bevezettük a társadalmi öngazgatást, széles körű lehetőséget nyújtva a tudatos munkásosztálynak, hogy a lehetőségekhez mérten gyakorolja is uralkodását a szocialista társadalomban. Új időszakot jelentett ez, a proletárdiktatúra újabb formáját, amely a leghumánusabb út az állam és osztálytársadalom elhárítása felé.

Minden forradalomnak, így a miénknek is, megvannak alkotó, egyedülálló jellegzetességei. A mi forradalmunk lezajlása éppen azt bizonyítja, hogy eredeti és gyakorlati stratégiájával nagyban hozzájárult azon elvelfogadásához a világpolitikában, hogy a szocializmus útjai különböznek minden egyes országban, még ha történelmi és társadalmi lényege, célja meg is marad. A jugoszláv forradalmi alkotás nyitva áll minden más tapasztalat előtt, de nem fogad el semmilyen dogmatikus receptet, bármennyire is sikeresnek bizonyult más országokban. Szocializmusunk építésében sohasem emlegettünk olyan érdekeket, amelyek a munkásosztály céljai felett álltak volna. Ezt sokban annak köszönhetjük, hogy Tito elvtárs mindig a munkásember felé fordult, érte cselekszik most is, tőle várja a cselekvést. E határtalan bizalma a dolgozók alkotó erejében, a munkásosztály forradalmi erejének és társadalmi természetének helyes felfogásából ered.

Ezért mondja Stane Dolanc, hogy: „Tito felfogása, a munkásosztály szerepéről nem könyvből szerzett tudás eredménye, és még kevésbé dogmatikus. Számára az első és legfontosabb életcél. Emlékezzünk csak törek-

véseire, amikor még fiatal munkás, „vándorinas” volt, hogy minél jobban kitanulja a szakmát, hogy minél jobban megismerje a világot, a termelés legújabb technológiai folyamatát, hogy állandóan az új után kutasson, hogy modern termelést keressen, de ugyanakkor hogy megismerje az európai munkásmozgalom szervezett erejét is. Csehszlovákiában, Németországban, Ausztriában, Olaszországban, de főleg az orosz forradalmi mozgalommal kapcsolatban szerez a fiatal Broz gazdag tapasztalatot, széles kultúrát és nemzetközi nevelést. Forradalmi munkásságában különösen fontos a lenini, októberi eszmékkel való ismerkedés, amikor a Kommunista Párt tagjai sorába lépett.

Hazatérve állandóan munkáskörnyezetben szeretne lenni. Bármennyire is fejletlen volt a munkásmozgalom és gyengék a feltételek a fellendülésre, néhány helységben, Josip Broz, mint érett forradalmár, kommunista, illegalista, bárhol is mozgott — ... — azon helységek forradalmárjaival együtt megerősíti, vagy megalakítja a párt, vagy szakszervezeteket, bővíti soraikat.”¹

Forradalmunk előrehaladása a munkásoktól függ, a társadalmi viszonyok rendszerének pedig a dolgozó érdekeit kell védenie. A proletárdiktatúra — mondotta egyszer Tito elvtárs — „létezik nálunk, de nem harci, hanem egy forradalmi proletárdiktatúra a szocialista társadalom gyorsabb és igazságosabb fejlődéséért, a munkásosztály azon jogáért, hogy mindenhol jelen legyen, mert a társadalmunk alapzatát képviseli.”² Ez a lényege a proletárdiktatúra marxista-leninista felfogásának, mert itt maga a munkásosztály uralkodik, nem pedig a nevében döntenek. Ezért fontos, hogy a JKSZ, munkásosztályunk élcsapata megfelelő szociális összetételt alakítson ki. Állandóan növelni kell a munkástagok létszámát és vigyázni kell arra, hogy ne a bürokrata és technokrata erők kerüljenek túlsúlyba, mert akkor elkerülhetetlen a szakadás a vezető erők és a bázis között. A munkásosztály jobb és igazságosabb jövője forradalmunk célja, mert a munkásosztály társadalmi fejlődésünk hordozója is.

A társadalmi öngazgatás

A Tito által kijelölt út az 50-es évek elején, a munkásöngazgatás bevezetésével kapcsolatban hatalmas lépés volt hazánk számára. A demokratikus és humánus társadalmi viszonyok továbbfejlesztésének új irányát és az ember felszabadulásának útját találtuk meg ezzel. A konceptus azonban nem születhetett meg reális alapok nélkül, a munkásosztály és a paraszt-ság széles körű támogatása, szervezetsége nélkül.

A társadalmi öngazgatás bevezetésekor J. B. Titónak döntő szerep jutott. Amikor azonban e koncepcióról beszélünk, nem szabad azt hinnünk,

hogy az kizárólag Tito elvtárs elméjében alakult ki. Az eszmét, a munkás- és szocialista mozgalomról, az osztálykülönbségek és az elidegenedés megszüntetéséről, az értéktöbblettel való rendelkezésről — még Marx és Engels kifejtette, a párizsi kommün tapasztalatait elemezve. Az öngazgatás — ahogy azt Tito elvtárs kifejtette egyik beszédében —, „...nem a mi történelmi találmányunk a marxizmus-leninizmus tudományának továbbfejlesztésében, vagy egy új kísérletünk a szocializmus kiépítésének útján stb. Nem. Ennek az aktusnak a lényege már benne van abban a tudományban. Mégis e jelenségnek történelmi jelentősége van, elsősorban azért, mert a marxista tudomány igen nagy, vagy a legnagyobb fontosságot tulajdonít a termelés és elosztás viszonyaiban jelentkező változásoknak a társadalomban, másodsorban azért, mert a történelemben először valósul meg és a forradalmi fejlődés folyamatának igen rövid időszakában egy olyan kicsiny és elmaradott országban, mint a miénk.” A mi érdemünk az, hogy először sikerült a gyakorlatban úgy változtatnunk a társadalmi viszonyok rendszerén, hogy a munkásosztály valóban irányítója saját sorsának.

Az öngazgatás bevezetésekor sokan feltették azt a kérdést, nincs-e „túl korán a nép, a munkásosztály hatalmon?” Ma már, a társadalmi-politikai, de főleg a gazdaság területén elért sikerek bebizonyították, hogy idejében kezdtük fejleszteni az öngazgatók tudatát és képességét a döntéshozatalhoz. Tito elvtárs sose nézett kishitűen a dolgozókra, azok pedig igazolták és igazolják immár negyed évszázada a beljük vetett bizalmát. Az állami gazdasági vállalatok és felsőbb gazdasági társulások munkásöngazgatásáról szóló alaptörvény (1950. június 27-én fogadta el a Szövetségi Népszkupstina), de tavaly a társult munkáról szóló törvény nyilvános vitára bocsájtott tervezete és az azóta meghozott törvény logikus következménye szocializmusunk fejlesztésének.

Az öngazgatás bevezetésével többé-kevésbé megszabadultunk az adminisztratív és centralisztikus irányítástól, a bürokratizmus közvetlen hatásától, de ez még nem jelentett szabad utat a szocialista öngazgatás problémamentes fejlesztéséhez. Az öngazgatás megvalósítása igen összetett, ellentmondásos és hosszú folyamat, amely ugyanakkor magas fokú tudatosságot követel a munkásosztály részéről és zseniális képességet a forradalmi folyamat társadalmi fejlesztésének vezetéséhez. Éppen ezen a területen mutatkozott meg Tito elvtárs személyi képessége és tapasztalata. Szembeszegülve az anarchista, liberalista, de az etatista-dogmatikus és bürokratikus erőkkal is, figyelmeztette a munkásosztályt arra, hogy öngazgatását még mindig jelentős erők veszélyeztetik. Forradalmunk fejlődésében újabb és újabb dilemmák, megpróbáltatások jelentkeztek, de Tito mindig idejében lépett közbe.

Az ellentmondások eredetét elsősorban a nehéz problémák öröklésében

kell keresnünk; a centralizmus, a domináció hatásában, a gazdasági nehézségekben. Az öngazgatás „nyíltságot” követel — önmagunk iránt, nyíltságot külföld iránt. Amint azonban megkezdődött ez a politikai, eszmei, kulturális, de gazdasági „nyíltság”, jobban kifejtették hatásukat az addig erőszakkal visszatartott ellentmondások is, a konzervatív, az anarcholiberalista, a kommunistaellenes erők is. Már 1953-ban hangosak lettek a különböző burzsoá csoportok, szabad politikai akciót követelve maguknak. A „szabadság mindenkinek” jelszóval a szociáldemokrata és kispolgári elemek táplálták őket. A JKP Központi Bizottságának ülésén (1954-ben) Tito elvtárs már figyelmeztette a népet és a kommunistákat arra, hogy veszély fenyeget azok részéről, akik az öngazgatást máról holnapra akarták elérni, és most hitetlenkedve néznek a jövőbe. Nem engedhettük meg az ún. absztrakt demokrácia bevezetését, mert biztos zűrzavarhoz vezetett volna. A kiút tehát mindenkor a kitartás, az egyenes út a cél felé.

„Meg kell törni azt, ami hosszú évszázadok óta felgyülemlett, el kell szakítani, el kell távolítani azt és valami újat alkotni, ami az emberiség legzseniálisabb egyéniségeinek fejében érett meg, és lefektetni az újat — ez a legnehezebb, amit el lehet képzelni, azt csak azok az emberek tudják megcsinálni, akik keményen elhatározták, hogy kitartanak, akik áldozatkészen mindent megadnak magukból, csak végrehajthassák céljaikat. Ezek a kommunisták!”³

A társadalmi-gazdasági reform 1965-ben

A 60-as években tovább haladtunk a demokratizálódás útján, és már a piaci viszonyok felélénkülésével dicsekedtünk, de ugyanakkor jelentkeztek a szabad versengés káros elemei, a kisebb döntési központok és monopóliumok is. Gyakran stagnált az öngazgatás a kommunákban vagy a munkaszervezetekben, ami újból előhozta az adminisztratív döntésmód és a technokrácia elemeit. A kiút csakis az öngazgatás továbbfejlesztése volt; a munkások döntésjoga az összes újratermelési eszközök felett; a társadalmi tervezés és az egységes jugoszláv piac megteremtése.

Tito elvtárs bölcs, forradalmi előrelátással mutatott rá az újabb anarchista elemekre a hatvanas évek közepén. A JKP soraiban is jelentkeztek, utat engedve a konzervatív dogmatikus erőknek, amelyek az etatista pozícióikat építették. Voltak olyanok is, akik a kommunista párt létét kérdőjelezték meg, kétségbe vonva annak szükségességét az új viszonyrendszerben. „Azt hiszem tévesek egyes felfogások, amelyek szerint a Jugoszláv Kommunista Szövetség elvesztette elsődleges szerepét, és többé nem olyan fontos, ezért állítólag, lehet irányítani nélküle is, például a Szocialista Szövetségén keresztül stb. Változnak a JKSZ feladatai, de szerepe,

eszmei irányító és nevelő hatása éppen a decentralizáció és öngazgatási időszakban még jobban kifejeződik, mert a mai munkafeltételek még összetettebbek mint régen...²⁴

Az öngazgatás megvalósítása a gazdasági életben szintén nehézségekbe ütközött. Voltak, akik azt bizonygatták, hogy ha a munkások kezébe adjuk az újratermelést, azok az egész akkumulációra szánt eszközöket a személyi jövedelemre fordítják öntudatosságuk hiányában. Tito elvtárs a JKSZ KB-nak IV. plenáris ülésén (1962. júl. 23-án) már belátta, hogy gyökeres társadalmi-gazdasági változásra van szükség és előterjesztette a gazdasági reform eszmei alapját: a termelők, amennyiben a termelés és a bővített újratermelés hordozói lesznek, motiváltak és érdekelték is a jobb termelésben és társulásban. Ehhez azonban decentralizált anyagi eszközre volt szükségünk. Az akkori központosított eszközöket, csak felülről osztották, és ez nem mindig felelt meg a munkáskollektíváknak. A nacionalista, sovinszta hegemonizmus, egoista érdekekkel vezérelve nem engedélyezte a közös érdek kifejlesztését a lokális mellett.

„A gazdasági reformmal az öngazgatást akarjuk megfelelő helyre állítani, tökéletesíteni, azáltal, hogy eltávolítjuk előle az akadályokat. A dicsegetek mellett, ma igen sok bírálatot is hallottunk az öngazgatás javára. Azt mondják, hogy az öngazgatás néhol csak jelképes, a gyár vezetősége a szakszervezettel és a párttal, kommunával és más szervekkel teljesen kisajátította magának a döntések, a határozatok meghozatalát, gyakran meg se kérdezve a munkástanácsot. Azt hiszem ezt líkvidálnunk kell.”²⁵ Meg kell szilárdítanunk közös eszmei és anyagi alapunkat, egész Jugoszlávia területén. A társadalmi-gazdasági reformnak tehát a konkrét gazdasági intézkedések mellett, politikai hatása is volt.

Alkotmányos változások

Az alkotmányos változásokat nemcsak a felhalmozódott ellentmondások kényszerítették ki, hanem az a hatalmas előrehaladás is, amelyben törvényesíteni és biztosítani kellett az öngazgatás adott formájának előrehaladását. A köztársaságok közötti nézeteltérések és gazdasági problémák csak sietteték mindezt. Az amandmánok szocialista országunk erősödését jelentették és egyben erős fegyvert a munkásosztály kezében a technokrata, bürokrata, etatista erőkkkel szemben. J. B. Tito újból és újból kihangsúlyozta, hogy nem szabad formálisan hozzálátnunk a végrehajtásukhoz, mert a dolgozónak nemcsak joga, hanem kötelessége is az öngazgatás.

A társult munka alapszervezetei az öngazgatás önálló sejtjei, de nem zárt egységek, hanem érdekeikhez mérten társulnak szélesebb körű asszociációkba. Erről is a munkásoknak kell döntenieik. A dolgozók döntő szere-

pének megvalósítása után következett a további lépés: „Tökéletesíteni kellett ugyanis a társadalmi-politikai és gazdasági rendszert, hogy az lehetővé tegye a munkásosztály számára a társadalmi újratermelés teljes folyamatának ellenőrzését, valamint, hogy az öngazgatás felölelje a társadalmi élet minden területét, kezdve a társult munka alapszervezeteitől és a községtől egészen a föderációig.”⁶

„Az alkotmányos változások a szocialista közösségünk erősödését jelentik, nem pedig annak gyengülését és dezintegrációját. Erősödés lesz ez, mert eltávolíthatjuk azt, ami nézeteltérésekhez vezetett, úgy a köztársaságok körében, mint a föderáció és a köztársaságok között. Az alkotmányfüggelékek életbelépésével lényegesen csökkent a szövetségi állam döntési területe, amivel igen sok funkciót átvittünk a köztársaságokra (és autonóm tartományokra). Érthető, hogy ezentúl könnyebb dolga lesz a föderációnak, mert a felelősség a köztársaságokra hárult. Eddig föderációs etatizmusról beszéltünk. Én azt hiszem, hogy az etatizmust ezúttal se kőszörültük ki teljesen. De attól nem kell félni, hogy az említett etatizmus most hat köztársaságra oszlott, hogy most ott várhatók azok a negatív jelenségek, amelyek eddig szövetségi szinten jelentkeztek. Ezt úgy lehet elkerülni, hogy dolgozóink, de elsősorban a Kommunista Szövetség és a Szocialista Szövetség éber figyelemmel kíséri majd, nehogy erre sor kerüljön.”⁷

Az új alkotmány tehát újabb jogokat és kötelezettségeket hozott, reális lehetőségeket nyitva előttünk az önállóbb előrehaladásra. Nem vártuk meg, hogy az anyagi alap még magasabb fokot érjen el — a munkások kezébe öngazgatási jogokat adva, azt a marxista elvet bizonyítottuk a gyakorlatban, hogy így a dolgozók gyorsabban tudatosodnak és győzik le a nehézségeket. (Marx: Polgárháború Franciaországban.) „Történelmi jelentőségűek tehát azok a változások, amelyeknek megvalósítására törekszünk. Nem arról van szó, hanem társadalmunk alapjaiban, a termelési viszonyokban, valamint az egész felépítményben hajtunk végre forradalmi módosításokat. Úgy hiszem, teljes joggal hangsúlyozhatom, hogy a termelők és az összes dolgozók történelmük során eddig soha nem álltak közelebb a marxista klasszikusok elképzeléseinek megvalósításához, vagyis ahhoz, hogy a dolgozók rendelkeznek munkájuk eredményeivel, és döntő szerepük van a társadalom egész politikájának irányításában.”⁸

A JKSZ Elnökségének XXI. ülése — 1971. december, az SZKSZ vezető társadalmi-politikai aktívája előtt elhangzott beszéd, 1972. október

Tito elvtárs forradalmi aktivitásának legelső lépéseitől kezdve tisztában volt azzal, hogy soknemzetiségű egységét kiépíteni és megerősíteni csak a nemzeti kérdés, az egyenjogúság helyes értelmezésével, megvalósításával lehetséges. A nemzetiségi kérdés lenini koncepcióját elfogadva vívtuk ki a népfelszabadító háborút, alapítottuk meg az új föderatív Jugoszláviát. A testvériség-egység jelszavával kell ma is megvalósítanunk minden nemzetnek nemcsak politikai, de gazdasági, kulturális egyenjogúságát és szabadságát hazánkban. Tito elvtárs nemegyszer kényszerült nyíltan szembe szállni a nacionalista és unitarista ill. hegemonista elemekkel a közelmúltban is. Önigazgatásunk ki fogja küszöbölni ezt a problémát, mert t. k. a nemzeti és osztály kérdés egyformán fontos, és csakis együtt oldhatók meg. J. B. Tito többször kihangsúlyozta, hogy a nacionalizmus alapja osztály jellegű, és itt is osztályharcról van szó. Alapja a burzsoá magántulajdoni rendszerben van, és gyakran a gazdasági kérdések igazságtalan megoldását, vagy éppen lokális érdekeket érvényesítenek kispolgári hatásokkal. A nacionalizmus ill. sovinizmus, párosulva az unitarizmus romboló hatásával, igen fejlett formában jelentkezett 1971-ben Horvátországban. A zágrábi egyetem sztrájkja, amiről a nyilvánosság előre tudott, vagy holmi nemzeti mozgalom tömeges megszervezésének hangoztatása, csak bizonyíték arra, mennyire elharapózott a liberalizmus és a következtelen forradalmi éberség. Tito elvtárs a JKSZ Elnökségének XXI. ülésén gyökerében elítélte az ilyen magatartást, ellenforradalmi tevékenységnek nevezte egyesek viselkedését és előrejelezte a fordulatot, a JKSZ „megtisztításának” szükségességét. A kommunista pártot senki sem mellélkelheti — annak az akciók és szervezések központjában kell állnia.

A JKSZ Elnökségének XXI. ülésén döntő csapást mértünk a nacionalistákra, akik mint osztályellenség, megtalálhatók Tito elvtárs szerint társadalmunk „kispolgári rétegében is —, amely megriadva a szocialista fejlődés nehézségeitől — problémáinak rendezését a burzsoá nacionalizmusban keresi. Végül a nacionalizmus forrása . . . a bürokrata és technokrata csoportok kialakulásában rejlik, amelynek törekvései és társadalmi hatalma a társadalmi felhalmozódás elidegenített eszközei fölötti rendelkezésen alapulnak.”⁹

A nacionalizmus kiküszöbölése érdekében, új föderatív rendszert építettünk ki. Maga az önigazgatás is, mint szocialista termelési viszony, hozzájárul az egyenjogúság és szolidaritás kialakításához. „Az a tény, hogy a társult munkában dolgozó munkás rendelkezik munkája eszközeivel és eredményeivel, lehetőséget nyújt minden nemzetnek és nemzetiségnek, hogy szabadon rendelkezék a megvalósított többletmunkával, illetve,

hogy döntsön saját gazdasági, kulturális és általános társadalmi fejlődésének feltételeiről... A szocialista öngazgatási viszonyok közt a munkásosztály érdekei a nemzet érdekeivé válnak, a nemzet érdekei pedig a munkásosztály érdekeivé. Éppen ezért a nemzetek közötti viszonyokat mi az öngazgatás elveire alapozzuk, ezeken alakítjuk ki a munkásosztály belső viszonyait is. . . . A szocialista öngazgatás tehát a nemzetek és nemzetiségek egyenjogúsága megvalósításának előfeltétele. Másrészt egy többnemzetiségű közösségben az öngazgatást sem lehetne a maga teljességében megvalósítani a nemzeti egyenjogúság nélkül.”¹⁰

Társadalmunk soknemzetiségű és nem tarthatjuk kezünkben az egységet erőszakkal, centralisztikus módszerrel, hanem egyenjogúvá téve mindenkit, erősek és gyengék megkülönböztetése nélkül.

De nemcsak Horvátországban figyeltünk fel annak idején a forradalomellenes erőkre. A többi köztársaságokban is jelentkeztek negatívumok. „A munkásosztály, hazánk dolgozói azok, akik követelik a problémák megoldását és a fogyatékosok felszámolását. Ők követelik az elfogadott elvek érvényesítését, nekik elégük van már a határozatokból és a deklarációkból, a tettek nélküli szavakból. Dolgozóink már huzamosabb ideje figyelmeztetnek az ellentmondásokra, hatástalan politikákra és aktivitásunk hiányára.”¹¹

Az alapkérdést 1972. októberében a Szerb SZK társadalmi-politikai aktívája előtt Tito elvtárs vetette fel: „Követi-e vajon az SZK SZ, a JKSZ irányvonalát, vagy eltér attól?” Az ok elsősorban a dogmatikus, konzervatív erők megjelenése volt; Ranković és Đilas követőin, de az anarcho-liberalizmus és nacionalizmus vonalán is. „Amikor az SZK SZ vezetőségei fokozatosan kialakították azt a politikai irányvonalat és eszmei-politikai akciót, amely viszonylagossá tette az öngazgatású termelőviszonyok osztályjellegét, a technokratizmus és a technokratikus viszonyok gyorsan beférköztek a társadalmi tudatba, életmódba és gyakorlatba is... A jövedelem technokratikus eltulajdonítása az etatisztikus kisajátításból eredt és fejlődött. Az állami szabályozású gazdasági decentralizálódását nem követte az öngazgatási viszonyok párhuzamos fejlődése, a gazdaság bürokratikus vezetőségei pedig, amelyek a korábbi időszakban az állam bürokratikus struktúrájára támaszkodtak, sajátos szövetségest kerestek, technokratikus vezetőséggé alakultak át... A technokratizmus... a gazdaságban alkalmatlannak bizonyult.”¹² A liberalizmus viszont a technokratizmus ideológiai-politikai kifejezési formája, ami az öngazgatásellenes erők felszabadulását jelentette.

J. B. Tito mindenkor a demokratikus centralizmus következetes alkalmazását követelte, egységet, de alkotó jellegű bírálatot és a határozatok egyöntetű végrehajtását is. A JKSZ-t nem szabad vita klubba alakítanunk és szerepét formálisnak tekintenünk. A csoportosulások, a frakciózás rom-

boló hatására egyesek megkíséreltek harcot indítani a hatalomért, s demagóg jelszavakkal ellentétet szítani a munkások körében. Lenin pedig felhívta figyelmünket arra, hogy ha az élgárda elveszti eszmei irányvonalát, megszakad a kapcsolata a néppel, a munkástömeggel. Egy párt mindig olyan erős és eredményes vezető, amennyire egységes az akcióban. Tito elvtárs a JK SZ X. kongresszusán mondta: „az egység mindig az akcióban, a harcban jön létre, vagyis akkor, amikor a szavakat tettekkel kell igazolni. Akció nélkül nincs kommunista egység.”¹³ „Vezető élenjáró pártra van szükségünk — mondotta Dara Janeković újságírónőnek, a zágrábi „Vjesnik” szerkesztőjének — olyanra, amelyben nem lehetnek karrieristák, akiknek semmi, de semmi közük a szocializmushoz, hanem csak gátolják fejlődésünket, nemcsak a pártét, hanem az egész társadalomét. Meg kell tisztítani a pártot . . .”¹⁴

*J. B. Tito, a JK SZ Elnöksége Végrehajtó Irodájának levelétől
(1972. szeptember) — a JK SZ X. kongresszusáig (1974-ben)*

Tito elvtárs elvszerűségének, tisztánlátásának és reális világnézetének köszönve az igen nehéz helyzetben belátta, hogy forradalmunk döntő fázisába jutott. „A kérdésnek az a lényege, hogy a munkásosztály irányítani tudja-e a teljes társadalmi újratermelést, és biztosítani tudja-e a társadalmi és politikai döntéshozatalban az őt megillető döntő jelentőségű szerepet, vagy pedig azon erők és viszonyok kerülnek túlsúlyba, amelyek ellentétben állnak a munkásosztály érdekeivel, a szocializmussal, az öngazgatással. E sorsdöntő pillanatban a Kommunista Szövetségre hatványozott felelősség hárul a társadalmi fejlődés irányvonalának meghatározásában, az öngazgatási szocialista rendszer fejlődéséért és működéséért, a munkásosztály forradalmi harcának erősítéséért, minden társadalmi döntés szocialista tartalommal való megtöltéséért folyó harcban.”¹⁵ A JK SZ Elnökségének Végrehajtó Irodája levelet intézett a párttagsághoz. A levél nyilvánosságra hozása (1972. ősszel), a nyílt harc kezdetét jelentette. A X. kongresszusra való előkészületek idején nagy eredményeket értünk el az egységes elvvel szervezett akcióban: „A mi politikai rendszerünknek a társadalmi tulajdonon, a munkásosztály uralmán, öngazgatásán alapuló szocialista termelési viszonyok fenntartását és működését kell szolgálnia.”¹⁶

A 70-es évek első felében nagy változáson ment át politikai rendszerünk is. Elsősorban a küldöttrendszer, a társadalmi döntéshozatal minden téren való bevezetése jelentős. A munkásosztály és a dolgozók közvetlen részvételének új formája ez, amivel szakítottunk a polgári típusú képvisleti demokrácia maradványaival. A küldöttek saját környezetük létérdekét képviselik, és Tito elvtárs szerint ebben rejlik ennek a rendszernek,

mélyreható, demokratikus sajátossága. Valóban az egész lakosság igazgatni tanul és igazgatni kezd — mondotta Lenin. A rendszer akkor fog előrehaladást biztosítani, ha az egyéni érdekek összhangban vannak az osztálytársadalmi fejlődés távlataival. Tisztában kell lennünk azzal, hogy a „munkásosztály forradalmi harcának értelme és célja az ember. Az emberek közti emberséges viszonyért, a jobb és humánusabb viszonyokért, az emberért, a szabad termelőért és alkotóért vívott küzdelem — ez a munkásosztály harcának végső célja és érdeme.”¹⁷

Ezért van az, hogy társadalmunk intézményesített szervezetei sem öncélúak, hanem a dolgozó emberért léteznek. Nálunk e formákban széleskörűen helyet kaptak az öngazgatási megegyezések és társadalmi megállapodások, ami ugyanakkor nem jelenti az állam fölöslegességét. Szükségünk van államra, mint eszközre, szocialista rendszerünk megvédése érdekében is — amíg osztályok vannak, állam is lesz (Engels). Ebben a rendszerben a JKSZ vezető, de nem hatalmi erő; irányít, de nem parancsol. Osztályjellege megmarad, és nem beszélhetünk szétmorabolásáról, holmi „föderalista koalícióról” sem.

A JKSZ Központi Bizottságának 2. ülése, nyilatkozat a zágrábi „Vjesnik”-nek

A X. kongresszus után, mintegy 8 hónapra, a JKSZ KB-nak 2. ülésén, újabb alkalom nyílt az eredmények és a hibák összegezésére. „... eddig meglehetősen eredményeket értünk el mind a JKSZ tevékenységének fokozása tekintetében, mind a társadalmi tevékenység egyéb területein. Ezzel azonban nem azt akartam mondani, hogy elégedettek lehetünk... mert mindig akad, amit elmulasztottunk, vagy amit még meg kellett volna tennünk... Véleményem szerint eddig túl sok volt a beszéd, és kevés a cselekvés. A határozatok és a feladatok ülésről ülésre vándoroltak, ez pedig fogyatékoság.”¹⁸ J. B. Tito kritikus visszapillantásában foglalkozott, a külföldi sajtó ellenünk indított kisebb-nagyobb hadjárataival is, ami mindig akkor indul, amikor belső fejlődésünk lendületessé vált és egységünk megszilárdult. Belföldön is csatlakoztak néhányan hozzájuk, egyetemi professzorok, írók. Nekünk viszont jogunk van „ártalmatlanná tenni azokat, akik akadályozni akarják mindazt, amit teszünk... minden kommunistától elvárom, hogy csakugyan kommunista legyen.” — hangsúlyozta Tito elvtárs. „Akik nem hajlandók alárendelni magukat a demokratikus centralizmusnak, távozniuk kell. Viszont, a JKSZ-en kívül milliós tömegünk van még, amelyben íriási számban azok, akik rátermettek és a KSZ-ben a helyük. Nem szabad megfélemlenünk azokról sem, akiket különféle helyzetek miatt kidobtunk, vagy maga hagyta el a pártot. Ők nem ellen-

ségeink. Sok ember azért járta meg, mert bírált, vagy mert nem voltak eléggé szigorúak és állhatatosak annak kivizsgálásában, hogy mi igaz és mi nem. Ezért, statútumügyi bizottságainknak gyorsabb munkát kell kifejteniük, hatékonyabbnak lenniük. Ide tartozik a vagyon eredetét kivizsgáló bizottságok tevékenysége is.” . . . Szigorúan meg kell különböztetnünk azokat, akik szorgalmas munkájukkal némi vagyonra tettek szert, akik különféle visszaélésekkel és csalások útján gazdagodtak meg vállalatuk, vagy közösségünk kárára . . . meg kell határoznunk a számonkérés kritériumait, . . .”¹⁹ A levél és a X. kongresszus után szemmel láthatóan javult a helyzet, mert többé kevésbé megszűntek a sovíniszta, liberalista, unitarista törekvések, de Tito elvtárs ismét csak önkritikára, ideológiai önképzésre, cselekvésre hívta fel a figyelmet. Beszélt az elmúlt időszakról, mintegy valóságos helyzetről, amelyben a hibák „nem alulról a bázisból származtak, hanem a vezetőségből”, opportunizmus, fegyelmezetlenség és a kispolgári magatartás miatt.

A Jugoszláv Szakszervezeti Szövetség VII. kongresszusa 1974. dec. 17-én

Tito elvtárs figyelme kiterjedt, nemcsak a politikai, hanem a gazdasági problémákra is. Kétségtelen, hogy hazánk sokat fejlődött a háború után, mégis a Szakszervezeti Szövetség VII. kongresszusán nyíltan rámutatott az eredmények mellett a gazdasági problémákra is. Pl. az infláció kérdése nálunk igen komoly, függetlenül a sokféle indítóokra. Egyes szektorok sokkal többet fogyasztanak a reális lehetőségektől, ami miatt igen megnövekedett a fizetési deficit, nem megfelelő a gazdasági struktúra stb. El kell ismernünk, hogy a gazdasági negatívumok jórészt a szubjektív gyengeségek következményei. Pl. már a háború befejezése óta tudjuk, hogy főleg saját nyersanyagi bázisunkra kellene támaszkodnunk, hisz e szempontból nem vagyunk szegények, mégis megengedjük magunknak a behozatalt, a kapacitások kettőzését, az eladósodást külföldön stb.

A társult munka szervezeteinek integrációját figyelve, még igen sok centralizmust észlelhetünk. Ritkán lépik át a társulások egy-egy köztársaság határát. A lokális és regionális bezárkózottság törekvéseivel találkozunk, monopolisztikus helyzettel, ami ellentmond az egységes jugoszláv piac elvének is. Gazdaságunk elemzésében, Tito elvtárs gyakran emlegeti annak labilitását, a munkatermelékenység gyenge növekedését, ebből kifolyólag a munkások életszínvonalának veszélyeztetését. „Vegyük például a kereskedelmet. A háború után örököltük a régi kereskedelmi apparátust; a régi rendszer kereskedőit, akik még abból a rezsimből származtak, amelyet a szocialista forradalommal teljesen leromboltunk . . . A kommunis-

ták nem voltak kereskedők . . . És most sok a letartóztatott. Már a közeljövőben ellenük nagy per kezdődik, azok ellen, akik óriási, milliárdos károkat okoztak külkereskedelmünknek.”²⁰ Ha máris a munkásosztály kezében volna a döntési jog minden területen, kevesebb hibáról, büntényről beszélhetnénk.

Tito elvtárs gyakran szentelt külön figyelmet az elosztás kérdésének. Csakis a munka és a munka eredménye lehet minden dolgozó társadalmi és anyagi helyzetének alapja. A jövedelemszerzés és elosztás feltételei és kritériumai mindig a közvetlen termelő hatása alatt kell, hogy legyen — hangoztatta —, a társadalmi tulajdon kisajátítása az egyén-, de egy csoport részéről is büntény. Nem megfelelő bankrendszerünk sem. A decentralizációt ott is megfelelően követnie kell az öngazgatásnak.

A társult munkáról szóló törvény

Az alkotmányos elvek valóra váltásának szerves része volt a társult munkáról szóló törvény meghozatala, persze nyilvános megvitatása után. A törvény részletesen foglalkozik a társult munka öngazgatási szervezésének formáival, szerveivel, a döntéshozatal módozataival és éppen ezért eszközt ad a munkásosztály kezébe az öngazgatási viszonyok további fejlesztése érdekében. Határozottan megállapítja a dolgozók jogait, de kötelezettségeit is, definiálja a jövedelem, a társadalmi tulajdon fogalmát, a társadalmi tervezést, a jövedelemszerzési viszonyokat. J. B. Tito szerint a jelen pillanat fejlődésünkben ismét egy fordulópont, mert a társult munka bevezetésével biztosítottuk, hogy a dolgozó az egyenjogúság és kölcsönös szolidaritás feltételei között, a társadalmi újratermelési folyamat, az egész társadalmi fejlődés döntő tényezőjévé váljon. Tisztában vagyunk azzal, hogy a törvény nem fog egycsapásra kihúzni bennünket az ellentmondásokból, de az már bizonyos, hogy a Marx által emlegetett „termelők szabad közösségének” kialakítása már csak a gyakorlat kérdése, az elvi alapok többé-kevésbé adottak. Lehetővé vált és kötelező is a munka- és az eszközök társítása, a szabad munkacsere specifikus formája is, a monopolisztikus és tőkés viszonyoktól mentesen.

Nemcsak az alapszervezet jövedelmének meghatározása, hanem felosztása és elosztása is, a dolgozók, a jövedelem megteremtőinek joga és kötelessége. Az elosztás elve szerint, mindenki munkája, munkájának eredménye és hozzájárulása alapján részesül a jövedelemből, persze miután kielégítették az újratermelési és egyéb szükségleteket. Mindez előre meghatározott mércék alapján történik — amiről szintén a termelők döntenek —, egységes mutatórendszer keretein belül.

A munkások egymás közötti viszonya, a munkafeltételek meghatározása

is döntő fontosságú a törvény tartalmában. Új minőséget jelentenek az egész társadalom területén az öngazgatási megegyezések és a társadalmi megállapodások, mert az össz dolgozó nép kölcsönös kapcsolatának, érdekének egybehangoltsága és kifejezője is egyben.

A törvény alkalmazásának jelenlegi szakaszában még sok a tennivaló. Nyílt és kemény ellenállásba persze már nem ütközik a törvény alkalmazása. Formalitás, lassúság azonban még észlelhető azoknál, akik pozícióikat féltik, és akik osztályellenségek.

El nem kötelezett külpolitikánk

A colombói csúcsértekezlet — 1976.

Hazánkban az öngazgatású szocializmus építése szorosan összefügg az el nem kötelezett külpolitikánk gyakorlatával. Népeink törekvése megegyezik a függetlenség, az aktív békés koegzisztencia elvével, amelynek egyik alapítója, „atyja”, köztársasági elnökünk, J. B. Tito. „Jugoszlávia ragaszkodása az el nem kötelezettség politikájához felszabadító háborúnk és szocialista öngazgatású és föderatív rendszeréből, a nemzetközi közösségben elfoglalt helyéből adódik.”²¹ „A mi külpolitikánk teljes egészében hazánk szocialista építésének megkönnyítésére irányul” — mondotta Tito elvtárs a X. kongresszuson — „Ugyanazokon az alapokon nyugszik, mint szocialista öngazgatású rendszerünk is. Külpolitikánk egységes, mert kifejezi minden nemzetünk és nemzetiségünk, minden dolgozónk érdekeit.” Igen fontos tehát, hogy megértsük, bel- és külpolitikánk dialektikus egységét, de nem kell elfelednünk azt sem, hogy hazánkban a változások ugyanakkor a nemzetközi élet bonyolult eseményeivel párhuzamosan történnek.

Az el nem kötelezettség elvének kialakításakor kitűnt már Tito elvtárs előrelátása. Nemcsak népünk és országunk pillanatnyi érdekeit, hanem az egész emberiség törekvéseit tartotta szem előtt. Az egyenrangú nemzetközi viszonyok, a függetlenség mindenkor a szocializmus lényeges tényezője és egyben az egész világ munkásosztályának érdeke is. Jugoszlávia sokban hozzájárult az el nem kötelezettség afirmációjához, sikeres tevékenységéhez. Az első, belgrádi konferenciától, a legutóbbiig, Colombóig (1976. aug. 16-ától 19-éig.), nagymértékben belátták a világ országai, hogy nemzeti szuverenitásuk számukra létkérdés. Szilárd és független külpolitikánk, valamint J. B. Tito nagy tekintélyének köszönve, Colombóban ismét nemzetközi szinten ismerték el törekvéseink helyes mivoltát. Tito beszámolójában még inkább kiterjesztette az el nem kötelezettség mozgalmának horizontját. Elvszerűen beszélt a világproblémákról, appel-

lált az el nem kötelezettek szorosabb együttműködésére, indítványozta az ENSZ közgyűlése rendkívüli leszerelési ülészakának összehívását, ismét a tartós béke mellett szállt síkra.

Jegyzetek

- ¹ Stane Dolanc: Tito (Referat na saboru federacije povodom 80. rođendana druga Tita)
„SKJ i socijalističko samoupravljanje” — Izdavački Centar „Komunist”
— Beograd, 1975. (15. old.)
- ² Ugyanott: 17. old.
- ³ Tito: Az SZKSZ 3. értekezletén mondott beszédéből — Beograd, 1954. ápr. 28-án; „Samoupravni socijalizam” — Suvremena misao, Zagreb, 1975.
- ⁴ Tito: Beszámoló a JK SZ KB-nak IV. értekezletén, Beograd, 1961. nov. 27-én;
„Tito o samoupravljanju” — Radnička štampa, Beograd, 1975.
- ⁵ Tito: Zárósó, a gazdasági kollektívák képviselõivel folytatott beszélgetésen.
Beograd, 1965. dec. 20-án.
Ugyanott.
- ⁶ Tito: Expozé a Szövetségi Általános Gyűlésen, 1973. ápr. 23-án
Tito: Válogatott beszédek, Kossuth Könyvkiadó, 1973.
- ⁷ Tito: Beszámoló a JDNSZSZ konferenciájának ülésén, Beograd, 1971. márc. 16-án.
- ⁸ Tito: Expozé a Szövetségi Általános Gyűlésen. 1973. ápr. 23-án
- ⁹ Tito: Beszámoló a JK SZ X. Kongresszusán. A JK SZ X. Kongresszusa — Dokumentumok — Forum, Újvidék, 1974.
- ¹⁰ Ugyanott.
- ¹¹ Tito: Beszéd az SZKSZ társadalmi-politikai aktívája előtt 1972. okt. 13-án.
Tito: Válogatott beszédek, Kossuth Könyvkiadó, 1973.
- ¹² Tihomir Vlaškalić: Beszéd az SZKSZ VII. kongresszusán, 1974. április 23-án,
Magyar Szó.
- ¹³ Tito: Beszámoló a JK SZ X. kongresszusán.
- ¹⁴ Vjesnik — intervjú, 1972. okt. 8-án. Tito: Válogatott beszédek, Kossuth Könyvkiadó, 1973.
- ¹⁵ A JK SZ elnökének és Elnöksége Végrehajtó Irodájának levele a JK SZ összes szervezeteihez és tagjaihoz. Ugyanott.
- ¹⁶ Tito: Beszámoló a JK SZ X. kongresszusán.
- ¹⁷ Ugyanott (44. old.)
- ¹⁸ Tito: A JK SZ KB-nak 2. ülése, 1975. febr. 25-én, Magyar Szó.
- ¹⁹ Nyilatkozat a zágrábi Vjesniknek, 1976. február; Magyar Szó.
- ²⁰ Ugyanott.
- ²¹ A JK SZ X. kongresszusának határozatai, 348. old.
- ²² Tito: Beszámoló a JK SZ X. kongresszusán.

Használt irodalom

- Tito: Válogatott beszédek, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1973.
- A JKSZ Tizedik Kongresszusa — Dokumentumok; Forum, Újvidék, 1974.
- Josip Broz Tito: Samoupravni socijalizam, Biblioteka Savremena misao; Školska knjiga, Zagreb, 1975.
- dr Milan Matić—dr. Stanislav Stojanović—dr Čedomir Štrbac: Tito o samoupravljanju — Radnička štampa, Beograd, 1975.
- dr Milan Matić—dr Stanislav Stojanović—dr Čedomir Štrbac: Tito o radničkoj klasi — Radnička štampa, Beograd, 1975.
- Edvard Kardelj—Miroslav Krleža: Tito i Savez Komunista Jugoslavije, Radnička štampa, Beograd, 1975.
- Stane Dolanc: SKJ i socijalističko samoupravljanje — IC „Komunist”, Beograd — 1975.
- Dokumenti — Nova inicijativa u SKJ; IC „Komunist” — Beograd, 1975.
- dr Tihomir Vlaškalić beszámolója az SZKSZ VII. kongresszusán — Magyar Szó, 1974. ápr. 24-én.
- Tito elnök beszéde a JKSZ KB 2. ülésén — Magyar Szó, 1975. febr. 26-án.
- Tito elnök nyilatkozata a zágrábi „Vjesnik” című lap munkatársának, (Dara Janekovićnak) Magyar Szó, 1976. febr. 1-én.
- A társult munkáról szóló törvény tervezete — küldöttek híradója, rendkívüli szám — Magyar Szó melléklete: 1976. ápr. 17-én.
- A társult munkáról szóló törvény tervezetének indoklása — Küldöttek híradója, rendkívüli szám — Magyar Szó, 1976. május 22-én.
- Josip Broz Tito: Borba za dalji razvoj socijalističkog samoupravljanja, Svjetlost, Sarajevo, 1975.
- Politika SKJ i međunacionalni odnosi u uvjetima socijalističkog samoupravljanja, Centar CK SKH za idejno-teorijski rad, Zagreb, 1976.
- J. B. Tito: Poruke revolucije — Džepna knjiga „Marksizam”, Beograd, 1973.
- Edvard Kardelj: A társult munkára vonatkozó alkotmányos alapelvek valóra Svjetlost, Sarajevo, 1975.
- Dokumenti — Razgovor o platformi za X kongres SKJ — IC „Komunist”, Beograd — 1973.
- Tito o privredi, 1945—1975., NIGP „Privredni pregled”, Beograd, 1976.
- Edvard Kardelj: A társult munkára vonatkozó alkotmányos alapelvek valóra váltása, Forum, Újvidék, 1975.
- Edvard Kardelj: Problemi naše socijalističke izgradnje, IX. Beogradski izdavački — grafički zavod, 1974.
- A JKSZ rövid története, Forum, Újvidék, 1963.

Rezime

Doprinos druga Tita afirmaciji radničke klase i samoupravljanja

Autor koristi priliku (40. godišnjica Titove aktivnosti na čelu naše partije) da govori o liku i značajnom delu Josipa Broza Tita, uzeći u obzir najkarakterističnije momente naše revolucije posle rata. Naravno teško je govoriti objektivno o doprinosu naše vođe revolucije ali specifičan prilaz u ovom radu dozvoljava

da istorijske činjenice dokazuju da u suštini nikad nismo skrenuli sa puta marksizma, mada smo nekoliko puta preživljavali prelazne i kritične periode. U tim vremenima drug Tito nam je davao nove ideje, podstrek i snagu da istrajemo i da i dalje branimo suštinske interese radničke klase.

Drug Tito je imao značajnu ulogu u uvođenju društvenog samoupravljanja kod nas, ali ne smemo misliti da je ova koncepcija isključivo njegova. Naš sistem gradimo na svojstven način ali na idejama marksizma, iskustvima Pariske komune i sovjeta, kao i na osnovu uticaja savremenog radničkog pokreta na svetu.

U rešavanju različitih društveno-ekonomskih protivrečnosti primenjivali smo suštinske reforme: 1965. god., donošenjem Ustavnih amandmana i novog Ustava koji su predstavljali značajne momente u razvijanju našeg socijalističkog sistema i davali su nova prava i obaveze svim radnicima. Doprinos druga Tita u rešavanju datih problema možemo uočiti kroz njegovo delovanje (govori i članci) na značajnim skupovima i sastancima, na kojima je neprestano upozoravao, i dao savete, pomogao i zalagao se. Setimo se samo 21. sednice Predsedništva SKJ (1971 dec.), govora ispred rukovodstva SKS (1972 okt.), Pisma druga Tita i IB Predsedništva SKJ (1972 sept.), najzad X. kongresa SKJ (1974). Uočavajući negativnosti, posle X. kongresa krenuli smo sa jasnim i jedinstvenim idejama, ali Tito nikad nije zaboravio ponovo i ponovo upozoravati da budemo samokritični i da uočene probleme odmah lečimo. 2. sednica CK SKJ, pa i intervju zagrebačkom „Vjesniku” značili su nam nov putokaz u radu. Period donošenja Zakona o udruženom radu (javna rasprava) dokazao je da smo dovoljno svesno prišli produblivanju društveno-ekonomskog položaja radničke klase i u značajnoj meri smo „fiksirali” međusobne odnose neposrednih proizvođača, kao i drugih radnih ljudi naše zemlje.

Pored neizmerno velikih mogućnosti da se govori o aktivnosti J. B. Tita, autor na kraju spominje i nesvrstanu politiku Jugoslavije, jer na kraju krajeva, naša spoljna politika je duboko vezana za unutrašnju, a drug Tito je mnogo doprineo da Jugoslavija danas uživa veliki ugled u svetu.

Summary

The Contribution of President Tito to the Affirmation of the Working Class and Selfmanagement

On the occasion of the 40th anniversary of Tito's leadership of the communist party the author features the life and significant work of Josip Broz Tito, in view of the most characteristic moments of the post-war revolution. It is not an easy task to present an impartial appreciation of the numerous merits of our revolutionary leader. A historical survey of the post-war developments makes it evident that we have never abandoned Marxism although we had many transitory and crucial periods. In times of crises Tito gave us new ideas and strength to endure and defend the essential interests of the working class.

President Tito played a significant role as the originator of social self-management, but we must not conclude that this conception is exclusively his own. We are building our social system on our own but also according to marxism

